

7. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
8. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи : порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. — К. : Юрископсульт, 2006. — 1048 с.

Анотація

У статті паголошується, що вимоги сучасних реалій у протидії злочинності зводяться пе лише до власне самого покарання (кари, відплати за скоєне), але й застосування дієвих заходів, спрямованих на запобігання злочинам (не шляхом залякування), а й на відновлення соціальної справедливості. До таких заходів належать заходи безпеки, формування інституту яких с вкрай важливим для розуміння сучасних методів кримінально-правового впливу.

Ключові слова: заходи безпеки, покарання.

Summary

Security measures institute implementing in modern Ukrainian legal doctrine and legislation is analyzed in this article. The author analyzes measures that are in force — special confiscation etc, and makes some suggestions upon criminal coercive measures institute formation because of impossibility to combat crime only with the help of punishment.

Keywords: security measures, penalty.

УДК 343.2.01

А. С. Оцяця

ДИНАМІКА ОХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Наукова розробка діалектичного розвитку охоронної функції кримінального права, на сучасному етапі розвитку нашої держави, є особливо актуальною і не викликає ніяких сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, дає підстави стверджувати, що деякі аспекти цієї проблеми висвітлювалися по-різному в роботах Ю. А. Демидова [2], М. І. Ковальова, Л. В. Кузнецова, А. В. Наумова [3], А. А. Піонтковського [4], В. Г. Смирнова [5], В. Я. Тація [6], П. А. Фефелова, В. Д. Филимонова [7] та інших.

Однак, можна сказати, що ці дослідження торкалися більш звужених питань щодо сутності охоронної функції кримінального права. У зв'язку з цим метою даної статті є правовий аналіз розвитку охоронної функції кримінального права.

Відомо, що спадщина нашої держави передбачає певну наступність позицій радянської правової доктрини, де прийнято вважати, з класичної точки зору, що охоронна функція кримінального права, як, врешті-решт, і саме кримінальне право, зобов'язані бути найстабільнішими й не нести ніяких змін. При цьому, на нашу думку, ознака стабільності в певній мірі притаманна охоронній функції кримінального права. Вона не є однозначною по своєму змісту і може розумітися в двох аспектах стабільності функції: внутрішньої та зовнішньої.

Оскільки охоронна функція кримінального права явно виражена в ст. 1 КК України, то її зовнішня стабільність виражається в наявності та існуванні кодифікованого нормативно-правового акта як самостійного, правового документа, а внутрішня стабільність виражається в його змісті. Але одночасно з зовнішньою стабільністю має місце внутрішній динамізм будь-якого кодифікованого нормативно-правового акта. Це підтверджується, наприклад, змінами та доповненнями до Кримінального кодексу України. Адже з розвитком суспільства росте науково-технічний прогрес, з'являються нові злочини, які посягають вже на нові цінності, які повинен буде охороняти Кримінальний кодекс, тим самим охоронна функція кримінального права буде розширяти або звужувати свої границі, змінюючись сама.

Так, КК УРСР 1960 р., протягом терміну своєї дії, зазнав надзвичайно великої кількості змін: від 27 червня 1961 р. до 17 травня 2001 р. згідно з указами Президії Верховної Ради Української РСР, а в подальшому Верховної Ради України, у КК було внесено 176 змін та доповнень. При цьому найбільш динамічним є період з 19 січня 1990 р., коли Українська держава зазнавала неабияких політичних, економічних, культурних та інших змін.

В чинний КК України 2001 р. з 17 січня 2002 р. по 11 січня 2007 р. було внесено 32 зміни. А в березні-квітні 2006 р. робочою групою Міністерства юстиції України, низкою вчених України, а також практичних працівників державних органів було розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України» (щодо гуманізації кримінальної відповідальності), прийнятий 15 квітня 2008 р., яким було змінено більш ніж 50 окремих норм чи частин статей КК. Політичні процеси, що вимагають популістської боротьби з корупцією та економічними злочинами, призводять до формування нового більш жорсткого правового поля. І знову ми можемо спостерігати, що коло охоронної функції кримінального права буде теж змінене, бо запропоновано немало новацій в чинному КК України.

Це стосується посилення відповідальності за корупційні злочини, розширення підстав звільнення від кримінальної відповідальності, наприклад у зв'язку з дійовим каяттям може бути звільнена від кримінальної відповідальності особа, яка вперше вчинила необережний злочин середньої тяжкості (ст. 45). Так само і неповнолітній, який вчинив необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнений від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 97). У зв'язку з передачею на поруки відтепер особа буде звільнитися від відповідальності лише, якщо вона повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду (ст. 47) тощо. Що стосується Особливої частини КК України, то було запропоновано санкції значної кількості статей доповнити вказівками на можливість застосування альтернативних позбавленню волі покарань.

Відповідних змін до КК України може бути значно більше, якщо вченими будуть запропоновані нові закони, що торкатимуться таких питань: які саме злочини є умисними, а які необережними; розділення покарання і кримінально-правових заходів; визначення поняття кримінальної відповідальності; ви-

значення характеристик складу відповідальності за готування і замах до злочинів; вилучення норм, що передбачають відповідальність за діяння, які криміналізовані помилково чи з порушенням норм законодавчої техніки.

Підтвердженням діалектичного розвитку охоронної функції кримінального права є процеси криміналізації та декриміналізації, гуманізації кримінальної політики.

Гуманізація кримінальної політики означає прагнення до максимально повного втілення у КК України органами державної влади принципу гуманізму як базового положення кримінального права. З даного твердження випливають такі напрямки: створення такої системи кримінального законодавства, яка максимально повно б дозволила захистити особу, її життя, всі її конституційні та інші права; створення системи покарань та інших кримінально-правових заходів, яка б служила виправленню винної особи та запобіганню вчиненню нових злочинів.

Динаміку охоронної функції кримінального права характеризують і кримінально-правові заборони. Встановлені кримінально-правові заборони накладають на громадян обов'язок стримуватися від скоєння злочину і потім призвані регулювати поведінку людей в суспільстві. Але кримінальна заборона сьогодення спочатку знаходиться в сталому розвитку. Потім же вона, як і будь-яка норма кримінального права, потребує постійної корекції, залежно від того, які саме ставляться завдання, які охоронюються суспільні відносини, блага, цінності у даному періоді розвитку нашої держави.

Справедливо відмічає М. І. Хавронюк, що КК України — це дуже тонкий механізм, якого треба час від часу настроювати, як настроюють рояль [1; 5]. Виходячи з цього, можна прогнозувати, що охоронна функція кримінального права в близькому майбутньому змінить свій векторний напрямок, бо до цих пір, всупереч вимогам та рекомендаціям Ради Європи, Європейського Союзу, не передбачено кримінальну відповідальність за клонування та інші генетичні маніпуляції, які створюють загрозу генофонду українського народу; за низку злочинів проти майбутнього: за травмування плоду, продаж сумнівних засобів для самостійного переривання вагітності; за деякі злочини проти довкілля; не визначено належні підстави і умови кримінально-правової реституції — як примусової, так і примусово-добровільної, внаслідок чого страждають потерпілі; належно не визначено велику групу злочинів приватного обвинувачення, внаслідок чого деякі діяння залишаються злочинами з усіма їх правовими наслідками, в які потерпілий втрутитися не має права, наприклад крадіжка сином чи дочкою майна, що належить їхнім батькам; не визначені умови і порядок здійснення примирення (медіації), крім як у випадку вчинення злочинів невеликої тяжкості у межах інституту звільнення від відповідальності тощо.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що динаміка охоронної функції кримінального права, безумовно, пов'язана з напрямком кримінальної політики нашої держави. В свою чергу на кримінальну політику впливають зобов'язання України перед ООН, Радою Європи, ЄС, іншими міжнародними інституціями. Ці зобов'язання вимагають гармонізації у сфері

кримінального законодавства. І, як видно з наведених даних, внутрішня динаміка кодифікованого нормативно-правового акта, яким є КК України, дозволяє законодавцю при необхідності активно реагувати на зміни суспільно-політичних відносин у державі, в тому числі у сфері охорони кримінально-правових відносин.

Література

1. Вісник Центру суддівських студій. — 2006. — № 9. — С. 4–10.
2. Демидов Ю. А. Социальная ценность и оценка в уголовном праве. — М., 1975. — 32 с.
3. Паумов А. В. Курс российского уголовного права. Общая часть. — М., 2001. — 149 с.
4. Пионтковский А. А. Уголовное право РСФСР. Часть общая. — М., 1925. — 130 с.
5. Смирнов В. Г. Функции советского уголовного права. — Ленинград, 1965. — 188 с.
6. Тацкий В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. — Х. : Выща шк., 1988. — 198 с.
7. Филимопов В. Д. Охранительная функция уголовного права. — С.Пб. : Юрид. центр Пресс, 2003. — 198 с.

Анотація

У статті зроблено висновок про те, що динаміка охоронної функції кримінального права, безумовно, пов'язана з характеристиками кримінальної політики нашої держави. Саме внутрішня динаміка кодифікованого нормативно-правового акта, яким є КК України, дозволяє законодавцю при необхідності активно реагувати на зміни суспільно-політичних відносин у державі, проте існуючі проблеми пов'язані із відсутністю виважених критеріїв коригування такої динаміки.

Ключові слова: кримінальне право, охоронна функція.

Summary

Security function of criminal law is connected with the questions: what do we need to prohibit and how to punish it? The author through security function dynamics analysis is trying to find out the ways of this programme proper solving. The absence of dynamics criteria makes some difficulties on this way.

Keywords: security function, criminal law.

УДК 343.211.3(477):341.231.14:343.632

О. Л. Гуртовенко

ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ СТОСОВНО ОБРАЗИ

При прийнятті чинного Кримінального кодексу України (далі — КК України) [1] образу і наклеп було декриміналізовано. У цьому зв'язку ряд юристів, зокрема Я. Лизогуб, відстоюють необхідність «реанімації» цих злочинів. При цьому Я. Лизогуб посиляється на те, що відповідно до ст. 3 Конституції України [2] честь і гідність людини належать до найвищих соціальних цінностей в Україні, на ефективність кримінального права, соціальну зумовленість криміналізації образи і наклепу.

Разом із тим при вирішенні цього питання необхідно враховувати рішення Європейського суду з прав людини. Важливо, що відповідно до ст. 17 Закону